

XÂY DỰNG MỘT SỐ TÌNH HUỐNG TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÝ LỚP 9 Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ NHẪM HÌNH THÀNH CHO HỌC SINH NĂNG LỰC GIẢI QUYẾT CÁC VẤN ĐỀ THỰC TIỄN

Vi Thị Hạnh Thi, Trần Thị Bích Hương; Nguyễn Minh Lan

Khoa KHXH&VHDL, Trường Đại học Hùng Vương

Ngày nhận bài: 05/6/2019; Ngày sửa chữa: 08/8/2019; Ngày duyệt đăng: 16/8/2019

TÓM TẮT

Dạy học tình huống là một hình thức dạy học gây hứng thú và có tính thực tiễn cao. Tuy nhiên, việc xây dựng và sử dụng tình huống trong dạy học Địa lý ở trường phổ thông nói chung và môn Địa lý lớp 9 nói riêng hiện nay vẫn còn gặp không ít khó khăn. Bài viết nhằm hướng tới việc trình bày những vấn đề cơ bản của dạy học tình huống như: Khái niệm tình huống học tập và dạy học theo tình huống; nguyên tắc xây dựng các tình huống học tập; quy trình xây dựng và sử dụng các tình huống dạy học. Cuối cùng để góp phần làm sáng tỏ các vấn đề lý luận về phương pháp dạy học tình huống, tác giả đã xây dựng một số tình huống học tập trong dạy học Địa lý lớp 9 nhằm hình thành cho học sinh năng lực giải quyết các vấn đề thực tiễn.

Từ khóa: *Dạy học tình huống; Phương pháp dạy học tình huống; Tình huống trong Địa lý lớp 9; Tình huống thực tiễn; Xây dựng tình huống dạy học.*

1. Mở đầu

Tình huống vốn đã được sử dụng từ lâu trong lịch sử giáo dục thế giới, thậm chí từ thời Cổ đại. Ở phương Đông, phương pháp xử lý tình huống đã được đề cập đến trong nhiều kinh sách, văn học cổ qua các thời đại của Trung Quốc mà tiêu biểu là Đức Khổng Tử (551 - 479 TCN), với nhiều tình huống theo hướng nêu vấn đề đặc sắc, cá thể hóa tiếp nhận, phương pháp xử lý tình huống là những bài học quý báu về rèn dạy con người, được xem là tấm gương về phương pháp giáo dục tích cực cho hậu thế.

Ở phương Tây, Mỹ là nước sớm nghiên cứu và áp dụng tình huống trong Giáo dục - Đào tạo. Năm 1870, giáo sư Christopher

Columbus Langdell đã khởi xướng phương pháp dạy học tình huống cho khoa Luật của Trường Đại học Kinh doanh Harvard và đã được chấp nhận một vài năm sau đó.

Dạy học tình huống cũng rất được các nhà khoa học Liên Xô (cũ) và Ba Lan quan tâm. Tài liệu lý luận về dạy học của họ đã được dịch và phổ biến ở Việt Nam từ cuối những năm 60 của thế kỷ XX.

Ở Việt Nam, dạy học tình huống được các tác giả như Phan Trọng và Trịnh Văn Biều đề cập đến. Các tác giả cho rằng: Việc xây dựng được một tình huống sư phạm là việc không đơn giản, đó là quá trình làm việc liên tục. Vì vậy đòi hỏi giáo viên phải có nhiều kinh nghiệm chuyên môn, vốn

văn hóa sâu rộng và am hiểu những vấn đề thực tế liên quan tới lĩnh vực môn học. Luôn đổi mới, cập nhật thông tin, kiến thức, kỹ năng mới nhằm xử lý thông tin và xây dựng tình huống. Dạy học bằng tình huống không phải là cách để thầy “nghỉ ngơi” để trò phải làm việc.

Như vậy, các tác giả trong và ngoài nước đều khẳng định dạy học bằng tình huống là một trong những phương pháp dạy học tích cực góp phần thực hiện mục tiêu giáo dục toàn diện, được xem như khâu đột phá căn bản trong xu hướng đầu tư chiều sâu cho yêu cầu đổi mới phương pháp dạy học hiện nay. Song, việc vận dụng phương pháp dạy học hướng để xây dựng hệ thống tình huống dạy học cụ thể cho một lớp học, một cấp học còn là một khoảng trống. Bài viết này tác giả mạnh dạn xây dựng một số tình huống học tập trong dạy học Địa lý lớp 9 nhằm hình thành cho học sinh năng lực giải quyết các vấn đề thực tiễn.

2. Phương pháp nghiên cứu

2.1. Phương pháp nghiên cứu lý thuyết

Trong quá trình thực hiện bài viết chúng tôi đã nghiên cứu các tài liệu liên quan đến hướng nghiên cứu, bao gồm tài liệu về tâm lý học, giáo dục học, lý luận dạy học Địa lý, phương pháp dạy học ở trường phổ thông; Chương trình tổng thể môn Địa lý ở trường phổ thông; sách giáo khoa Địa lý lớp 9; Phương pháp dạy học tình huống, dạy học theo hướng phát triển năng lực người học trong môn Địa lý. Ngoài ra tác giả còn nghiên cứu các tài liệu, bài báo liên quan đến lĩnh vực nghiên cứu.

2.2. Nhóm phương pháp nghiên cứu thực tiễn

Phương pháp điều tra bằng việc khảo sát thực trạng việc xây dựng và sử dụng phương

pháp dạy học tình huống trong dạy học Địa lý ở trường phổ thông nói chung và trong dạy học Địa lý lớp 9 nói riêng nhằm hình thành cho học sinh năng lực giải quyết các vấn đề thực tiễn.

Phương pháp trao đổi kinh nghiệm, lấy ý kiến của các chuyên gia, giáo viên về việc xây dựng và sử dụng phương pháp dạy học tình huống trong dạy học Địa lý ở trường phổ thông nói chung và trong dạy học Địa lý lớp 9 nói riêng nhằm hình thành cho học sinh năng lực giải quyết các vấn đề thực tiễn.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Một số khái niệm

3.1.1. Tình huống

Theo quan điểm triết học, tình huống được nghiên cứu như là một tổ hợp các mối quan hệ xã hội cụ thể, mà đến một thời điểm nhất định liên kết con người với môi trường, biến con người thành một chủ thể của một hoạt động có đối tượng nhằm đạt được một mục tiêu nhất định.

Trong Từ điển tiếng Việt, tình huống là toàn thể những sự việc xảy ra tại một nơi, trong một thời gian hoặc một thời điểm. Một cách tổng quát có thể sử dụng khái niệm tình huống được xem xét về mặt tâm lý học.

3.1.2. Tình huống dạy học

Theo PGS.TS Phan Trọng Ngọ: Tình huống dạy học là tình huống trong đó có sự ủy thác của người giáo viên. Sự ủy thác này chính là quá trình người giáo viên đưa ra những nội dung cần truyền thụ vào trong các sự kiện tình huống và cấu trúc các sự kiện tình huống sao cho phù hợp với logic tư phạm, để khi người học giải quyết nó sẽ đạt được mục tiêu dạy học. Tuy nhiên, một tình huống

thông thường chưa phải là tình huống dạy học. Để một tình huống thông thường trở thành tình huống dạy học khi có sự ủy thác của giáo viên và được giáo viên sử dụng với dụng ý tạo ra môi trường làm việc cho người học. [2]

3.1.3. Phương pháp dạy học tình huống

Theo Trịnh Văn Biều “Dạy học tình huống là một phương pháp dạy học được tổ chức theo những tình huống có thực của cuộc sống, trong đó người học được kiến tạo tri thức qua việc giải quyết các vấn đề có tính xã hội của việc học tập” [1]

Theo Phan Trọng Ngọ: Bản chất của phương pháp dạy học (PPDH) bằng tình huống là thông qua việc giải quyết những tình huống, người học có được khả năng thích ứng tốt nhất với môi trường xã hội đầy biến động. [2]

3.2. Phân loại tình huống

3.2.1. Phân loại theo PGS.TS. Phan Trọng Ngọ

Theo PGS.TS. Phan Trọng Ngọ có 2 loại tình huống:

Tình huống thực: Là tình huống dạy học có thể được người dạy chọn lọc từ những tình huống thực trong cuộc sống như: những ca bệnh điển hình trong y học, trong sản xuất, trong kỹ thuật, trong văn học... [2]

Tình huống giả định: Là tình huống dạy học có thể được các nhà sư phạm tạo dựng lên. Trong trường hợp tình huống giả định thì người giáo viên cần dựa vào lịch sử phát triển của lĩnh vực khoa học để “phục chế lại” con đường và các điều kiện, các sự kiện hình thành tri thức khoa học cần truyền đạt.

3.2.1. Phân loại theo Nguyễn Ngọc Quang

Theo tác giả Nguyễn Ngọc Quang tình huống có thể phân loại như sau: [6]

Dựa vào tính chất của vấn đề cần giải quyết có 4 loại tình huống:

Tình huống nghịch lý: Vấn đề mới thoát nhìn dường như vô lý, trái khoáy, không phù hợp với những nguyên lý đã được công nhận chung; Tình huống bế tắc: Vấn đề thoát đầu ta không thể giải thích nổi bằng lý thuyết đã biết; Tình huống lựa chọn hay bác bỏ: Mâu thuẫn xuất hiện khi ta đứng trước một lựa chọn rất khó khăn, vừa éo le, vừa oái oăm giữa hai hay nhiều phương án giải quyết; Tình huống tại sao (hay tình huống nhân quả): Tìm kiếm nguyên nhân của một kết quả, nguồn gốc của một hiện tượng, động cơ của một hành động.

Dựa vào nhiệm vụ cần giải quyết có:

Tình huống củng cố: Tình huống dùng củng cố và mở rộng tri thức đã học. Tình huống củng cố được sử dụng nhiều trong luyện tập, củng cố; Tình huống phát triển: Tình huống dùng để hình thành và phát triển tri thức mới. Tình huống phát triển được sử dụng nhiều trong dạy tri thức, kỹ năng, phương pháp mới; Tình huống tìm giải pháp cho hành động: Tìm cách giải quyết vấn đề mới phức tạp, cần phải trải qua một quá trình gia công mới giải quyết được; Tình huống phê phán: Ra kết luận các hành động đã xảy ra là đúng hay sai.

Dựa vào mức độ phức tạp của tình huống có:

Tình huống đơn giản: Nội dung đơn giản, đòi hỏi giải quyết một yêu cầu; Tình huống phức tạp: Nội dung đòi hỏi giải quyết nhiều yêu cầu.

Dựa vào tính chất thực tế của sự kiện: Tình huống thực tế: Tình huống được chọn lọc từ những sự kiện, những hiện thực trong cuộc sống; Tình huống giả định: Tình huống được các nhà sư phạm gia công tạo dựng lên, hư cấu.

3.3. Nguyên tắc xây dựng tình huống trong dạy học Địa lý ở trường phổ thông giúp học sinh hình thành năng lực giải quyết các vấn đề thực tiễn

3.3.1. Nguyên tắc đảm bảo tính chính xác, khoa học

Đảm bảo tính chính xác, khoa học của kiến thức là nguyên tắc chủ yếu trong việc thiết kế các tình huống. Việc đưa những kiến thức khoa học của môn Địa lý vào trong tình huống được thiết kế phải chính xác, khoa học, không được gây tranh cãi hoặc sai lệch kiến thức.

3.3.2. Nguyên tắc đảm bảo tính thực tiễn

Nguyên tắc này xác định mối liên hệ chặt chẽ, thiết thực của kiến thức giáo khoa với kiến thức thực tiễn cuộc sống. Các tình huống được thiết kế phải mang tính thực tiễn, có tính ứng dụng cao, phải gắn liền với cuộc sống xung quanh, với thiên nhiên - môi trường. Mục tiêu của nguyên tắc này là thông qua việc giải quyết tình huống, học sinh được trang bị kiến thức cơ bản để có thể đối mặt và thích ứng được với những tình huống thật trong cuộc sống một cách dễ dàng.

3.3.3. Nguyên tắc đảm bảo tính giáo dục

Nội dung sách giáo khoa địa lý phổ thông chứa đựng các sự kiện, các quy luật phát sinh, phát triển và biến đổi của tự nhiên, kinh tế - xã hội. Trên cơ sở đó, việc thiết kế tình huống cũng phải đảm bảo về mặt nội dung và tư tưởng nhằm giáo dục học sinh có lối sống lành mạnh, có thể giới quan, nhân sinh quan đúng đắn.

3.3.4. Nguyên tắc đảm bảo tính sư phạm

Nguyên tắc đảm bảo tính sư phạm khi thiết kế tình huống thể hiện ở tính vừa sức và tính phù hợp với tâm sinh lý của học sinh. Tuy nhiên, tình huống cũng phải được thiết kế để phân hóa học sinh, xen kẽ những câu hỏi dễ, khó với nhau để tất cả học sinh đều

có cơ hội trả lời. Vì vậy, nội dung và cách thức thực hiện của tình huống phải mang tính đặc trưng của môn học nhưng lại gần gũi, phù hợp với cách suy nghĩ và gắn bó với nhu cầu, sở thích của học sinh.

3.3.5. Nguyên tắc đảm bảo tính kích thích hứng thú, khả năng sáng tạo của người học

Mục đích của dạy học tình huống nhằm kích thích hứng thú học tập và khả năng sáng tạo của học sinh. Chính vì thế, tình huống được thiết kế phải hấp dẫn, sinh động, gần gũi, khơi gợi được khả năng, hứng thú của học sinh, qua đó phát triển kỹ năng tư duy cho học sinh, giúp học sinh giải quyết vấn đề trong học tập. Tình huống dạy học phải trở thành phương tiện, điều kiện và động lực thúc đẩy, kích thích thái độ học tập tích cực ở học sinh thông qua phân tích, xử lý và giải quyết các vấn đề trong tình huống.

3.3.6. Nguyên tắc đảm bảo tính đảm bảo tính liên môn trong môn học

Tính liên môn là một nguyên tắc quan trọng khi thiết kế và sử dụng tình huống. Các tình huống mà giáo viên đưa ra cần đòi hỏi học sinh phải huy động lượng kiến thức tổng hợp, liên quan đến nhiều môn học và cả hiểu biết từ thực tế để giải quyết tình huống một cách thỏa đáng. Việc liên môn các môn học khác ngoài môn Địa lý sẽ giúp học sinh vừa nhắc lại kiến thức cũ đã học vừa cho học sinh phát triển tư duy logic kết nối những kiến thức lĩnh hội ở trường lớp với thực tiễn cuộc sống, từ đó học sinh sẽ thấy hứng thú hơn trong mỗi bài học để tình huống sử dụng có hiệu quả hơn.

3.4. Nguồn tư liệu để xây dựng tình huống dạy học

3.4.1. Từ các phương tiện thông tin đại chúng

Đây là nguồn thông tin phong phú và đa dạng mà giáo viên có thể tận dụng khai

thác. Thông qua việc thu thập, lựa chọn các vấn đề mang tính thời sự, nổi bật trên phương tiện thông tin đại chúng có liên quan đến kiến thức bài học, giáo viên có thể đưa ra nhiều tình huống thiết thực để học sinh tham gia giải quyết. Từ đó đạt được mục tiêu của bài học và kết hợp giáo dục, định hướng nhận thức cho học sinh đối với các vấn đề của đời sống xã hội. Tuy nhiên, giáo viên cần chọn lựa thông tin mang tính chính xác, phù hợp với nội dung và đảm bảo mục tiêu bài học.

3.4.2. Từ thực tế địa phương nơi sinh sống của học sinh

Tình huống liên quan đến cuộc sống của học sinh thường có hiệu quả cao vì gần gũi với học sinh. Giáo viên có thể sử dụng những vấn đề trong cuộc sống thường ngày của học sinh ở địa phương làm ý tưởng cho tình huống. Hoặc giáo viên yêu cầu học sinh tự đề xuất những tình huống theo cá nhân hay theo nhóm và coi đó như một bài tập thảo luận nhóm.

3.4.3. Từ những điều bất thường, trái quy luật

Những sự kiện xảy ra bất thường, trái với quy luật thông thường như trên lý thuyết luôn kích thích trí tò mò, ham hiểu biết của học sinh, thúc đẩy các em tìm hiểu và giải thích. Có nhiều vấn đề mâu thuẫn giữa lý thuyết và thực tiễn có liên quan đến nội dung địa lý, giáo viên có thể khéo léo chuyển thành tình huống trong dạy học.

3.5. Quy trình xây dựng và sử dụng các tình huống dạy học

3.5.1. Xác định mục tiêu và nội dung bài học

Xác định mục tiêu, nội dung bài học là căn cứ để xây dựng tình huống. Việc xác định đúng mục tiêu cần đạt được của bài học là bước đầu tiên của quá trình thiết

kế, có tác dụng định hướng nội dung cho giáo viên.

3.5.2. Thu thập dữ liệu

Dữ liệu thu thập để xây dựng tình huống rất đa dạng từ các nguồn thông tin đã trình bày ở mục 2.2.2. Giáo viên là người thu thập và cũng có thể yêu cầu học sinh thu thập dữ liệu về các tình huống thực tế như những bài tập ở nhà theo nhóm hoặc cá nhân. Các dữ liệu thu thập cần đảm bảo tính lựa chọn cao và đáp ứng ý đồ dạy học, phù hợp với mục tiêu, nội dung của bài học.

3.5.3. Đánh giá và phân tích dữ liệu

Việc đánh giá và phân tích dữ liệu là một trong những bước quan trọng của quá trình thiết kế tình huống. Trong quá trình thu thập, khi có những vấn đề chứa đựng nhiều thông tin liên quan thì người giáo viên phải biết lựa chọn những thông tin nào là quan trọng.

3.5.4. Xây dựng tình huống dạy học

Giáo viên tiến hành thiết kế tình huống trên cơ sở thông tin được thu thập và hình thức thiết kế tình huống. Nhiệm vụ của người giáo viên là phác họa được vấn đề có tính phức tạp nhưng được cấu trúc một cách logic để người học suy nghĩ và giải quyết. Giáo viên cần đặc biệt chú ý khi đưa ra các chứng cứ hiệu quả để giúp người học khám phá vấn đề.

3.5.5. Vận dụng tình huống vào dạy học

Việc vận dụng tình huống vào dạy học là một khâu rất quan trọng trong phương pháp dạy học theo tình huống. Vận dụng tình huống để thấy được những tình huống đó có phù hợp với nội dung bài và có kích thích được tư duy của học sinh trong quá trình khám phá vấn đề hay không. Quá trình này góp phần đánh giá được mức

độ thành công của tình huống trong quá trình dạy học.

Theo chúng tôi, quy trình tổ chức dạy học theo tình huống gồm 5 bước như sau:

Bước 1: GV dẫn dắt, đưa ra tình huống.

Bước 2: GV gợi ý các hướng giải quyết.

Bước 3: Tổ chức học sinh giải quyết tình huống (theo nhóm, cá nhân).

Bước 4: Học sinh báo cáo kết quả giải quyết tình huống.

Bước 5: Giáo viên tổng kết, nhận xét và đánh giá.

3.6. Xây dựng một số tình huống trong dạy học Địa lý lớp 9 - THCS giúp học sinh hình thành năng lực giải quyết các vấn đề thực tiễn

3.6.1. Khái quát chương trình Địa lý lớp 9 - THCS

- *Về mặt kiến thức:* Môn Địa lý lớp 9 cung cấp cho sinh viên các kiến thức như sau:

Địa lý dân cư Việt nam (bao gồm: thành phần dân tộc, gia tăng dân số, kết cấu dân số, các loại hình quần cư, lao động và việc làm, chất lượng cuộc sống).

Địa lý các ngành kinh tế Việt Nam (bao gồm ngành nông nghiệp, công nghiệp và dịch vụ).

Sự phân hóa lãnh thổ Việt Nam: Sự phân hóa thành bảy vùng kinh tế với những thế mạnh về vị trí, điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên, dân cư và đặc điểm phát triển và phân bố các ngành kinh tế của mỗi vùng và hạn chế khác nhau.

Phát triển tổng hợp kinh tế và bảo vệ tài nguyên, môi trường biển đảo bao gồm: Biển

và đảo Việt Nam, phát triển tổng hợp kinh tế biển và khai thác tài nguyên môi trường biển đảo Việt Nam.

- *Về mặt kỹ năng:* Môn Địa lý lớp 9 rèn luyện cho học sinh các kỹ năng như sau:

Kỹ năng phân tích bảng số liệu thống kê; kỹ năng vẽ, phân tích nhận xét biểu đồ; kỹ năng khai thác tri thức từ lược đồ; kỹ năng giải thích các hiện tượng địa lý dân cư, địa lý kinh tế - xã hội.

- Các năng lực cần hình thành cho học sinh lớp 9: Môn Địa lý lớp 9 hướng tới HS hình thành các năng lực như sau: Năng lực nhận thức theo quan điểm không gian; Năng lực giải thích các hiện tượng, quá trình địa lý dân cư, kinh tế - xã hội; Năng lực phân tích mối quan hệ tương hỗ và quan hệ nhân quả trong địa lý kinh tế - xã hội; Năng lực sử dụng các công cụ địa lý học (sử dụng bản đồ, tính toán, xử lý bảng số liệu thống kê, phân tích biểu đồ, sơ đồ...)

Như vậy, xuất phát từ đối tượng nghiên cứu môn Địa lý lớp 9 đó là các vấn đề dân cư, sự phát triển kinh tế của Việt Nam. Các vấn đề này có giá trị thực tiễn cao nên trong quá trình giảng dạy giáo viên hoàn toàn áp dụng phương pháp dạy học tình huống.

3.6.2. Xây dựng một số tình huống trong dạy học Địa lý lớp 9 - THCS giúp học sinh hình thành năng lực giải quyết các vấn đề thực tiễn

Dựa trên việc nghiên cứu các bài học trong chương trình sách giáo khoa Địa lý lớp 9 ở trường phổ thông hiện hành, tác giả xây dựng một số tình huống có thể sử dụng trong dạy học Địa lý lớp 9 nhằm phát triển năng lực giải quyết các vấn đề thực tiễn cho học sinh. Bảng sau trình bày một số tình huống tiêu biểu:

BẢNG 1. Xây dựng một số tình huống trong dạy học Địa lý lớp 9 - THCS

Tên bài	Nội dung tình huống	Loại tình huống (dựa theo phân loại của Nguyễn Ngọc Quang)	Các kiến thức có thể vận dụng để giải quyết tình huống (nếu có)
Bài 2: Dân số và gia tăng dân số	Dân số được coi là động lực phát triển kinh tế - xã hội. Nhưng tại sao ở nước ta lại phải hạn chế gia tăng dân số ở mức thấp? Ở địa phương em sống, vấn đề gia tăng dân số được giải quyết như thế nào? Em có đồng ý với các giải pháp đó không? Vì sao?	Tình huống mâu thuẫn Lựa chọn giải pháp phù hợp	- Vận dụng kiến thức đã học về mối quan hệ giữa gia tăng dân số với phát triển kinh tế - xã hội. - Khai thác kiến thức thực tế của học sinh về vấn đề dân số ở địa phương, định hướng nhận thức của học sinh về vấn đề gia tăng dân số.
Bài 3: Quần cư. Đô thị hóa	Một bạn cùng lớp em nói: “Đô thị hóa chẳng có ích lợi gì, chỉ làm gia tăng ô nhiễm môi trường, đất thì chật mà người thì đông. Tốt nhất là không nên phát triển các đô thị”. Em có đồng ý với ý kiến của bạn đó không? Vì sao?	Tình huống lựa chọn hay bác bỏ	- Kiến thức địa lý, lịch sử: Vai trò tích cực của đô thị hóa đối với phát triển kinh tế - xã hội nước ta. - Kiến thức thực tế: Nguyên nhân gây ô nhiễm môi trường ở các đô thị nước ta. - GDCCD: Các giải pháp bảo vệ môi trường đô thị.
Bài 4: Lao động và việc làm	Theo công bố của Tổng cục Thống kê, tỷ lệ lao động qua đào tạo của nước ta năm 2017 chỉ chiếm 21,3%. Điều này mang lại cho nước ta những khó khăn gì trong việc sử dụng lao động? Theo em, cần có giải pháp gì để cải thiện tình trạng này?	Tình huống phê phán Quyết định hành động	
Bài 4: Lao động và việc làm	Địa phương em có nhiều gia đình thuộc hộ nghèo, hoàn cảnh khó khăn. Hàng năm, các ban ngành và các nhà hảo tâm vẫn có những phần quà, hỗ trợ vật chất giúp các gia đình này bằng tiền hoặc hiện vật. Nhưng nhiều gia đình nghèo vẫn hoàn nghèo, đời sống không có gì cải thiện. Theo em, nguyên nhân nào khiến chất lượng cuộc sống của các gia đình này không tăng lên? Em có “kế sách” gì để các hộ gia đình đó có thể cải thiện đời sống, thu nhập bền vững và thoát nghèo?	Tình huống phê phán Lựa chọn giải pháp	
Bài 8: Sự phát triển và phân bố nông nghiệp	Tình hình sản xuất lúa ở nước ta ngày càng có hiệu quả với năng suất, chất lượng ngày càng cao, phát triển theo hướng sản xuất hàng hóa. Địa phương em có loại gạo đặc sản, chất lượng tốt, được mọi người ưa chuộng nhưng hiện chỉ được tiêu thụ ngay tại gia đình vì sản lượng thấp. Em là lãnh đạo địa phương, muốn đưa loại gạo này tiêu thụ rộng rãi trên thị trường. Em đề xuất: - Tăng cường sử dụng máy móc, vật tư nông nghiệp vào sản xuất - Nghiên cứu mở rộng diện tích và liên kết với các cơ sở chế biến. - Thành lập nhóm tiếp thị thị trường.	Tình huống nghịch lý	

Tên bài	Nội dung tình huống	Loại tình huống (dựa theo phân loại của Nguyễn Ngọc Quang)	Các kiến thức có thể vận dụng để giải quyết tình huống (nếu có)
Bài 8: Sự phát triển và phân bố nông nghiệp	Gia đình em có trang trại chăn nuôi lớn. Hàng ngày em để ý thấy bố mẹ sử dụng rất nhiều thức ăn tăng trọng, kích thích tăng trưởng để vật nuôi nhanh lớn. Em có đồng ý với hành động của bố mẹ em không? Tại sao?	Tình huống phê phán	<ul style="list-style-type: none"> - Địa lý: Đặc điểm phát triển và vai trò của ngành chăn nuôi. - Sinh học: Quy luật sinh trưởng của vật nuôi. Các tác hại của sử dụng chất cấm đối với vật nuôi và sức khỏe con người. - Giáo dục công dân: Nhận thức về việc sử dụng chất cấm trong chăn nuôi và vấn đề vệ sinh an toàn thực phẩm đối với các cơ sở chăn nuôi.
Bài 15: Thương mại và dịch vụ	Bạn em đi du lịch biển ở Sầm Sơn, Thanh Hóa cùng gia đình. Bạn chụp ảnh selfie post lên Facebook và em xem được. Trong các bức ảnh lộ rõ bãi biển rất nhiều rác thải, chủ yếu là vỏ lon bia, nước ngọt, vỏ túi bim bim... do người dân Việt Nam đi tắm biển vứt lại. Bên cạnh đó, có cả bức ảnh 1 số người nước ngoài đang thu gom rác bên bờ biển bỏ vào nơi quy định. Em nghĩ gì về những hình ảnh trên? Nếu comment (bình luận) về các hình ảnh bạn em chia sẻ, em sẽ nói gì?	Tình huống phê phán Tình huống lựa chọn, bác bỏ	
Bài 38 Phát triển tổng hợp kinh tế và bảo vệ tài nguyên, môi trường biển đảo	Ngày 1 tháng 5 năm 2014, Trung Quốc hạ đặt giàn khoan Hải Dương - 981 (HD - 981) ngay trong vùng đặc quyền kinh tế và thềm lục địa của Việt Nam ở Biển Đông. Sự kiện này gây ra một làn sóng phản đối mạnh mẽ trong các tầng lớp nhân dân nước ta, thậm chí có nơi còn xảy ra bạo lực, công nhân đập phá nhà xưởng, xí nghiệp liên doanh với Trung Quốc. Quan điểm của em như thế nào về sự kiện này?	Tình huống phê phán	<ul style="list-style-type: none"> - Kiến thức địa lý, lịch sử: Luật Biển Quốc tế năm 1982; chủ quyền của nước ta trên biển Đông. - Kiến thức thực tế: Những biểu hiện tiêu cực cần phê phán của giới trẻ, một số phần tử gây rối án theo sự kiện HD - 981. - Các giải pháp giải quyết tranh chấp biển Đông theo pháp luật quốc tế.
Bài 39 Phát triển tổng hợp kinh tế và bảo vệ tài nguyên, môi trường biển đảo (tiếp)	Qua chương trình thời sự, các em đã biết sự kiện cá chết hàng loạt ở dọc bờ biển miền Trung nước ta vào tháng 4 năm 2016 từ vùng biển Vũng Áng (Hà Tĩnh) đến ven biển Thừa Thiên Huế. Nguyên nhân được xác định là do nhiễm độc từ chất thải của các nhà máy hoạt động ven biển. Theo em, chúng ta có nên ngừng hoạt động của các nhà máy ở ven biển này không? Tại sao? Cần có những biện pháp gì để giảm thiểu tình trạng ô nhiễm môi trường biển?	Tình huống lựa chọn hay bác bỏ và tình huống tìm giải pháp cho hành động	<ul style="list-style-type: none"> - Địa lý: Vai trò của hoạt động kinh tế ven biển. - Hóa học: Các chỉ tiêu cho phép về hàm lượng các chất hóa học, kim loại nặng trong nước để đảm bảo sự sống sinh vật. + Các doanh nghiệp, nhà máy, xí nghiệp ven biển cần ký cam kết bảo vệ môi trường ven biển, nâng cao ý thức giữ gìn, bảo vệ môi trường biển. + Đẩy mạnh hoạt động tuyên truyền, nâng cao nhận thức cho các cấp, ngành, địa phương, các thành phần kinh tế và toàn dân về quản lý, sử dụng bền vững tài nguyên biển. + Có hình phạt thích đáng với các tổ chức, cá nhân gây ra ô nhiễm môi trường biển.

4. Kết luận

Dạy học tình huống là một hình thức dạy học gây hứng thú và có tính thực tiễn cao. Thông qua các tình huống, người học có thể học được cách đưa ra những câu hỏi chuyên biệt, cách tìm ra giải pháp và chứng minh được câu trả lời của họ bằng học thuyết hay nghiên cứu. Song chúng ta cũng không nên quá lạm dụng vì có thể gây ra tác dụng ngược, làm cho người học cảm thấy nhàm chán. Cách tốt nhất hiện nay là dạy học đa dạng các phương pháp nhằm phát huy tính tích cực, tự lực của người học một cách tối đa.

Tài liệu tham khảo

- [1] Trịnh Văn Biều (2010), “Các phương pháp dạy học tích cực”, NXB ĐHSP TPHCM.
- [2] Bernd Meier, Nguyễn Văn Cường (2014), “Lý luận dạy học hiện đại”, NXB Đại học Sư phạm.
- [3] Đặng Văn Đức (2012), “Lý luận dạy học địa lý”, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [4] Lê Đức Hải (1983), “Phát triển tư duy sinh viên trong giảng dạy địa lý kinh tế”, NXB Giáo dục.
- [5] Nguyễn Thị Phương Hoa (2010), “Sử dụng phương pháp tình huống trong giảng dạy môn giáo dục học tại trường ĐHNN - ĐHQG Hà Nội”, Đề tài cấp Đại học quốc gia.
- [6] Phan Trọng Ngọ (2001), “Phương pháp dạy học trong nhà trường”, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.

BUILT SOME SITUATIONS IN NINTH GRADE GEOGRAPHY TEACHING IN JUNIOR HIGH SCHOOLS TO SHAPE STUDENTS ABILITY TO SOLVE PRACTICAL PROBLEM

Vi Thị Hạnh Thi, Tran Thi Bích Hương; Nguyen Minh Lan

Faculty of Social Sciences, Culture and Tourism, Hung Vuong University

SUMMARY

Situational teaching is a highly interesting and practical form of learning. However, the construction and use of the situation in teaching Geography in high school in general and in the 9th grade Geography in the present day, there are many difficulties. The article aims to present basic problems version of case study such as the concept of learning and teaching situations in the original case of building learning situations, the process of developing and using teaching situations. Finally to contribute to clarify the theoretical issues of the method of teaching situation, the author has built a number of leaning situations in teaching Geography 9 to form for students the ability to solve practical problems.

Keywords: *Teaching situations; Case teaching methods; Situation in Grade 9 Geography; Practical situations; Building teaching situation.*